

УДК 316.74: 2

**БОГОРОДИЧНИЙ ЦЕНТР (ПРАВОСЛАВНА
ЦЕРКВА ДЕРЖАВНОЇ ІКОНИ БОЖОЇ
МАТЕРІ): ОСОБЛИВОСТІ ВІРОВЧЕННЯ
THEOLOGICAL CHURCH (ORTHODOX CHURCH
OF THE STATE ICON OF THE MOTHER OF GOD):
PECULIARITIES OF THE DOCTRINE**

Мельник Л. М.,

кандидат політичних наук, доцент, завідувач
кафедри теоретико-правових та соціально-
гуманітарних дисциплін, Білоцерківський
національний аграрний університет (Біла Церква,
Україна), e-mail: milam2015@ukr.net

Melnyk L. M.,

PhD (political science), Head of the Department of
Theoretical Legal and Social Humanitarian Disciplines
in Bila Tserkva National Agrarian University
(Bila Tserkva Ukraine), e-mail: milam2015@ukr.net

Стаття присвячена аналізу особливостей віровчення Богородичного Центру. Розглянуто становлення, тенденції розвитку, засади віросповідання та релігійна практика Богородичного Центру, як такої, що на основі християнської доктрини формує свою віру.

Ключові слова: Богородичний Центр, І. Береславський, «Третій Заповіт», Богородиця, Маріанська церква.

The article is devoted to the analysis of peculiarities of the faith of the Theotokion Center. Considered formation, trends of development, principles of religion and religious practice of the Theotokion Center, as forming on the basis of Christian doctrine their faith.

Keywords: Center of the Virgin Mary, I. Bereslavsky, «Third Testament», Mother of God, Marian Church.

Сучасний етап історії – це період глибокої культурної трансформації людства, яка охоплює як матеріальні, так і духовні сторони життя.

У пострадянських державах 90-ті роки минулого століття стали часом загального інтересу до нетрадиційної релігійності і основну частину зацікавлених, не кажучи вже про адептів, становила молодь. Рухнула ідеологічна система Радянського Союзу, що вже стала на той час чимось на зразок офіційної державної релігії. Ідеологія, що довгий час вибудовувала в суспільстві духовні цінності зі своїми орієнтирами на добро і зло. На той час мільйони людей колишнього Радянського Союзу були дезорієнтовані, звичні моральні цінності змінилися.

Традиційні релігійні цінності, насамперед, православні церкви, не змогли стати для суспільства духовними орієнтирами, так як, були слабо розвинуті, оскільки, протягом тривалого часу знищувалися. Тому простір, що утворився, став швидко заповнюватися нетрадиційними релігійними культурами.

В умовах економічної катастрофи, соціальних проблем і розриву зв'язків між поколіннями більшість виникаючих релігійних організацій пропонують проекти радикальної перебудови світу в реальності, на відміну, від традиційних релігій, в яких винагорода за земні страждання настане в потойбічному житті.

У їхніх вченнях можна знайти обіцянки матеріального процвітання прилучившогося до

віри, більше того, в цілому витворити суспільство гуманним та справедливим.

Одним із нетрадиційних культів з російським корінням є Богородичний Центр (Православна церква Державної ікони Божої Матері (Російська Маріанська Церква, Церква Божої Матері Преображаючої) – засновником, якої є Веніамін Якович Янкельман (Іоанн Береславський) народився у 1946 році в Москві. Із біографії представленої на ІНТЕРНЕТ-сайті дізнаємося, що він випускник Московського державного інституту іноземних мов імені Моріса Тореза у 1970 році. У 80-х роках В. Янкельман охрестився в православній церкві, отримавши при хрещенні ім'я Іоанн, взяв дівоче прізвище матері, тому і став Береславським.

Серед зарубіжних та вітчизняних науковців які досліджували діяльність Богородичного Центру В. Лубський, А. Дворкін, А. Щипков, А. Лещинський, Л. Шугаєва, М. Штерін та інші.

Мета дослідження – проаналізувати особливості становлення та засади віровчення Богородичного Центру.

Першою створеною організацією І. Береславського була «Російська автокефальна Православна Церква». У 1991 р. ця група зареєструвалася в Москві під складною назвою «Московська міська профспілкова організація священиків і ченців». У 1991 р. профспілкова організація була перетворена в суспільно-просвітницький фонд «Богородичний центр» (іменований з 27 квітня 1993 р. «Фонд Нової Святої Русі») і зареєстрована Управлінням юстиції Мосміськвиконкому 4 червня 1991 р. (реєстраційне свідоцтво №169). А от у 1992 р. І. Береславський створив ще одну структуру, яка дістала назву «Церква Божої Матері Преображаючої» (реєстраційний номер 268 від 31.07.92 р.), однак попередня назва «Богородичний центр» назавжди закріпилося за організацією. У лютому 1997 р. Мін'юстом РФ зареєстровано централізоване релігійне об'єднання «Православна Церква Божої Матері Державна» (реєстраційний номер 388 від 4.02.97). 16 грудня 1998 р. Управління Юстиції Москви переєструвало (відповідно до Закonom РФ «Про свободу совісті і про релігійні об'єднання») місцеву релігійну організацію: «Громаду Православної Церкви Божої Матері Державна м. Москви» (реєстраційний номер 747) [3]. Таким чином, закріплена назва «Православна церква Божої Матері «Державна» впливає із кінцевої мети нетрадиційного релігійного культу, якою є формування «Російської федеративної теократичної держави». Із офіційного сайту Богородичного сайту дізнаємося, що «вона («Православна церква Божої Матері «Державна» – Л. М.) постає з надр Істинно-Православної Церкви (катакомбної) і легалізувалася на початку 90-х рр.» [1].

В Україні функціонують осередки Богородичного Центру у Донецькій, Луганській, та Миколаївській, Одеській областях та у місті Києві.

І. Береславський переконує, що у 1984 р. йому перед іконою Одігїтрїї у місті Смоленську

було видіння, що нібито перед ним предстала Богородиця. З того часу І. Береславський стверджує, що він став пророком і саме видіння Божої матері спонукало його на заснування цієї релігійної організації. Своє вчення (диктовки Богоматері) новоявлений «боговидець» занотовує у праці під назвою «Третій Заповіт». На думку «пророка», два Заповіти, які надав Господь, не відповідають вимогам часу і тому з'явилася нагальна потреба дати людству третій заповіт перед приходом 1000-літнього царства. І. Береславський надиктований «Третій Заповіт» ставить вище Біблії і вбачає джерело спасіння лише в ньому.

Більше того, виходять періодичні видання, назва яких час від часу змінюється. Серед них «Вісник богоцивілізації», «Вічна газета Блаженного Іоанна», «Оазис світу», «Рицар віри». Також Богородичний центр має декілька ІНТЕРНЕТ-сайтів та власну аудіо та відео студію. Активно видаються численні праці з проповідями та організовуються Всеросійські та помісні собори.

Богородці стверджують, що «у своєму вченні і житті Православна Церква Божої Матері Державна слідує традиції живої віри і святості, що успадковується від св. Апостолів і св. Отців Церкви через св. старців–некористолобців, подвижників Святої Русі. Таємні громади істинного духу християн створювалися на Русі силою і свідченням Животворящого Хреста Христового апостолом Андрієм Первозванним і його сподвижниками ще в I-му столітті, а не авторитарним примусом і силою меча княжих дружинників у X-му столітті при великому князі Володимирі» [6]. Новою Святою Русю сподвижники Богородичного Центру іменують Росію, якій, зі слів Івана Береславського, відведено світле майбутнє під егідою Богоматері. У віроченні та культурній практиці Богородичний центр звертається до трудів афонських ісихастів, Серафима Саровського, з метою відродити російський ісихазм та діяльність подвижництва.

За словами богородців, ні комунізм, ані капіталізм, ні диктатура – жодна з колишніх соціальних форм не має перспективи. Тільки любов має майбутнє на Святій Русі, передорученій Божій Матері. Вона запобіжить військовим, цивільним та іншим конфліктам. Росія прийме світлий образ і буде посвячена, звернена і врятована. Прийдешній образ Росії настільки прекрасний, що західні держави опиняться в числі відстаючих [6].

Вір'яни переконані, що спробою сформувати комунізм – цю «дияволоподську цивілізацію» Росія завинила перед Господом, проте покаяння і шанування Богоматері врятує Росію. Більше того, Росії відомиться месіанська роль у світі з можливістю утвердження на її землях російської цивілізації, аналогічної апостольському буттю «Духовного Ізраїлю III Заповіту». На тверде переконання adeptів І. Береславського Російська православна церква є не що не будь інше як «притулок Сатани», а патріарх «червоний дракон». В богородичній літературі прослідковується думку про те, що для остаточної перемоги над комунізмом необхідно відрубати три його

основи. Дві вже відрубані, зокрема, це КПСС і КГБ, залишилося зруйнувати третю основу – це Російську православну церкву.

Аналіз текстів «Третього заповіту» показує, що з першого видіння І. Береславського, Богородиці засвоюються ті якості, якими Святе Письмо наділяє Втіленого Сина Божого, здійснюючи тим самим підміну Христа. У Священному Писанні, де йдеться про події Першої та Другої Божественних Іпостасей, а також про посередництво Ісуса Христа між Богом і людьми в справі людського спасіння, перефразується таким чином, що замість імен Бога Отця і Втіленого Сина Божого підставляють імена Господа і Богородиці. Отже, посередництво між Богом і людьми втілюється відтепер через Марію: «Царствена Марія подає три вінця, увінчуючих християнську церкву в останні часи: бачення Господа через Її Непорочне Серце» [1]. У доктрині Богородичної церкви явно присутні так звані «маріологічні ересі», що виражаються в тенденції до обожнювання Богоматері. Більше того, «в Своїх останніх словах – як заповіт і наслідок – Розп'ятий Господь доручив Своїй Матері Церкву і все людство землі в особі ап. Іоанна» [1]. Вірочення І. Береславського також запозичило ідеї маріології С. Булгакова, що проявляються в його двозначності про Богородицю як прояв як би двохіпостатності Христа, про ототожнення її із Святим Духом та ототожнення Діви Марії і Христової Церкви.

Божа матір наділена особливим джерелом містичної благодаті, тому евхаристична благодать, що йде від Христа, надалі недійсна. Спокутна місія Христа поступово обмінюється спокутною місією Богоматері. Серце Діви Марії страждає при вигляді морального занепаду людства: «Царствена Діва бере на Себе гріхи людства, розділяючи Хрест понині розп'ятого Господа, що страждає за нашими гріхами. Її Непорочне, Найсвятіше Серце... вміщує всі скорботи світу» [1]. Богородиця захищується до Трійці як четверта іпостась і наділяється божественними якостями, вона всюдисуща, дух, вічна і саме їй надається влада прощати гріхи людства і відмінити Страшний Суд. Зазначимо, що вищезазначений богородський догмат фактично запозичується із софіології П. Флоренського. Із софіології абсорбована ідея про тотожність Божої Матері і Софії, по суті вводить чотирьохіпостатне уявлення про Бога.

Проте за віроченням І. Береславського Страшного Суду можна уникнути в тому випадку, якщо 201 мільйон людей повернуться до віри Богородичної Церкви. Есхатологія маріанського вірочення обіцяє не кінець, а своєрідну трансформацію світу. Отже, якщо відбудеться покаяння і світ повернеться у віру, що проповідують богородці, тоді Марія замінить Страшний Суд на «тихий сон преображення».

Богородиця являлася в Лурді, Фатімі, Каїрі з метою допомогти людству врятуватися. Порятунком світу лежить у перетворенні Церкви. Воно має відбутися через 5 містичних віх, по-перше, явище ікони Божої Матері «Державна», що відбулося у 1917 році, по-друге, перемога над комунізмом,

що сталася у 1991 році і ознаменувалася розпадом СРСР і нарешті, по–третє, створення Богородичної Церкви, два останні віхи очікуються – це явище образу Божої Матері на все небо і вилив «Сонячної П'ятидесятниці».

На тверде переконання засновників Богородичного центру, їхня віра втілює істину християнства в цілому. Дослідник діяльності Богородичного Центру А. Лещинський підкреслює: «У своєму вченні і житті послідовники сучасного богородичного руху продовжують, як вони вважають, традиції живої віри і святості, успадковані від апостолів і Отців Церкви через св. старців–некористолюбців подвижників Святої Русі. Це спадкоємство вони також пов'язують з апостолом Андрієм Первозванним. Він передавав дари віри, як кажуть, від серця до серця, за волею Святого Духа, а не за указами князів, на основі яких згодом насаджувалася офіційна віра» [5]. Однак, фундаментальні положення їхнього вчення істотно різняться з віровченням як православ'я так і католицизму. Проте з католицизму богородці перейняли богослов'я і практику, де особливо слід виділити догмати про непорочне зачаття, воскресіння і вознесення Богородиці, поклоніння серцю Ісусовому і серцю Пресвятої Діви Марії, а також дисциплінарну практику єзуїтів і спотворили певні положення православного віровчення. Цікавий той факт, що адепти Богородичної церкви вважають себе православними, доводять що сповідують цілком ортодоксальне вчення, яке основане на Святому Письмі та Переказі, визнають традиційні для Православної церкви таїнства, однак відкидають таїнство шлюбу. Дійсно, богородичні духовні лідери вживають і православну лексику, проте присутні елементи як окультно–теософські так і католицькі. Одяг богородців має православний елемент, але все ж символіка храму та одяг священника відображає вшанування саме Діви Марії.

Поруч із запозиченими ідеями вирізняються і характерні особливості віри Богородичної церкви. Розділяємо думку російського науковця О. Щіпкіна, що засновник нетрадиційного культу релігійно сприймає світ через проблеми сексуальності. Так за ствердженням І. Береславського все світове зло втілює в собі жінка. Ряд російських науковців вказують на те, що духовні лідери вводять у своє віровчення містичний образ «б... (скорочення наше – Л. М.)» (нецензурне слово) – збірний образ жіночого начала в світі. Богородичне вчення вказує на те, що Христа розіп'яли оті, що зовуться збірним образом жіночого начала в світі, а потім обмовили, що то євреї [8]. Дослідник О. Дворкін підкреслює, що «саме лайливе слово «Богородичного центру» – мати, а ще більше лайливе – мама. І взагалі матері – це «родові упирі». Згідно з вченням БЦ, на людині лежать гріхи всього його роду – «родова чаша», – які передаються через жінку статевим шляхом, тобто так само, як і венеричні хвороби. Для боротьби з цим злом в БЦ існує таємний чин зречення від матері. Жінки в секті перебувають на становищі людей другого сорту» [3]. Статті та інші матеріали,

що відносяться до аналізованої секти, буквально просякнуті ненавистю до жінки. Крім того, вчення Богородичної церкви повчає, що чоловікові для того, щоб стати вільним необхідно зрестися культу жінки, тобто дружини чи матері, який тримається на генітальному рівні. Жінка теж може врятуватися, але для цього їй необхідно відмовитися від всякої індивідуальності і прислужувати чоловікові.

Таким чином, віровчення Богородичної церкви вибрало в себе ідеї софіології і православ'я, окремі католицькі практики, ідеї гностицизму, а саме ототожнення Богородиці і Першу Іпостась в ідеї «андрогіна», оккультизм О. Блаватської.

У повсякденній діяльності за свідченнями adeptів крім здійснення культової практики Богородична церква займається благодійницькою діяльністю. Російський релігієзнавець О. Лещинській у праці «О Богородичном движении в России: некоторые вопросы изучения истоков, современного состояния и социального служения» констатує, що в різних містах Росії були проведені сотні тематичних лекцій, виставок, семінарів та бесід з розповсюдження духовно–морального способу життя, неприпустимість розпалювання релігійної та міжнаціональної ворожнечі. Зусиллями членів Церкви були проведені десятки благодійних акцій, концертів, круглих столів. «Сестри милосердя» із прихожанин доглядають за важкохворими [4].

Більше того, в період розвалу СРСР Богородичний центр активно приймав участь в політичних акціях, виступаючи проти комуністичного режиму та з цілю побудувати Нову Святу Русь на теренах колишнього Радянського Союзу. В праці «Ковчег на горах: Божия Матерь говорит блаженному Иоанну, Хорватия – Италия – Франция» І. Береславський сучасну Росію характеризує «імперією світового зла» [2].

Особливі надії у формуванні теократичної держави – Нової Святої Русі псевдопророк покладає на російську армію. Богородична церква неодноразово проникала під виглядом православних священників у військові частини з проповідями та хрещенням, з пропозицією офіцерам стати священниками, стверджуючи, що лише офіцери врятують Росію.

І. Береславський намагався налагодити контакт із маріанськими організаціями, у 1994 р. він узяв участь у «І Соборі маріанських єпископів усього світу» в Японії, на якому було проголошено створення «Вселенської Маріанської Церкви», а вже у 1994–1995 роках Богородична церква об'єдналася із невизнаною Ватиканом Вселенською Маріанською церквою.

Отже, у ряді офіційних заяв Російської православної церкви і дослідників Богородична церква характеризується як псевдо християнська або деструктивна релігійна організація.

А от на переконання російського релігієзнавця М. Штеріна: «Церква Божої Матері представляє собою видатний приклад російського релігійного оновлення як відповідь на ті зміни, які супроводжують перехідний період в Росії. У

відомому сенсі, створена релігійна духовна міфологія російського посткомуністичного суспільства на основі російської традиційної релігійної культури та тих аспектів російської культури, які були до і залишилися після краху комунізму» [7].

Таким чином, виходячи з аналізу віровчення та діяльності Богородичної церкви, можна віднести її до новітніх неохристиянських течій.

Список використаних джерел

1. 'Богородичний Центр'. [online] Доступно: <http://www.bc.theosis.ru/bc.htm>. [10 березня 2019].
2. Давыдов, В., Попов, И. (ред.) 2004. 'Ковчег на горах: Божия Матерь говорит блаженному Иоанну, Хорватия – Италия – Франция, 1–26.02.03', *Мир Софии*, Москва.
3. Дворкин, А.Л. 'Сектоведение'. [online] Доступно: <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=925>
4. Лещинский, АН. 'О Богородичном движении в России: некоторые вопросы изучения истоков, современного состояния и социального служения'. [online] Доступно: <http://www.rusoir.ru/news/23-03-2005-8.html>
5. Лещинский, АН., 2005. '«Особенности богородичного движения в России» (Из опыта социально-философского анализа)', М.: *Издательство РОИР*, 220 с.
6. 'Централизованная религиозная организация Православная Церковь Божией Матери Державная'. [online] Доступно: http://user.transit.ru/~maria/pcbmd_1.htm#1
7. Штерин, М., 2000. 'Новые религиозные движения России 1990-х годов', СПб., М.: *Издательство Летний сад*, с.150–181.
8. Шипков, А. 'Политические инверсии религиозного сознания'. [online] Доступно: http://www.religare.ru/2_26727.html

References

1. 'Bogorodichnij Centr (Theological Center)'. [online] Dostupno: <http://www.bc.theosis.ru/bc.htm>. [10 bereznja 2019].
2. Davydov, V., Popov, I. (red.) 2004. 'Kovcheg na gorah: Bozhija Mater' govorit blazhennomu Ioannu, Horvatija – Italija – Francija, 1–26.02.03 (The Ark on the Mountains: Our Lady speaks to Blessed John, Croatia – Italy – France, February 1–26.03.03)', *Mir Sofii*, Moskva.
3. Dvorkin, A.L. 'Sektovedenie (Sectology)'. [online] Dostupno: <http://pravbeseda.ru/library/index.php?page=book&id=925>
4. Leshhinskij, AN. 'O Bogorodichnom dvizhenii v Rossii: nekotorye voprosy izuchenija istokov, sovremennogo sostojanija i social'nogo sluzhenija (On the Mother of God Movement in Russia: Some Issues of Studying the Origins, Current State and Social Service)'. [online] Dostupno: <http://www.rusoir.ru/news/23-03-2005-8.html>
5. Leshhinskij, AN., 2005. 'Osobennosti bogorodichnogo dvizhenija v Rossii» (Iz opyta social'no-filosofskogo analiza) («Features of the Mother of God Movement in Russia» (From the Experience of Socio-Philosophical Analysis))', М.: *Izdatel'stvo ROIR*, 220 s.
6. 'Centralizovannaja religioznaja organizacija Pravoslavnaja Cerkov' Bozhiej Materi Derzhavnaja (Centralized religious organization Orthodox Church of the Mother of God)'. [online] Dostupno: http://user.transit.ru/~maria/pcbmd_1.htm#1
7. Shterin, M., 2000. 'Novye religioznye dvizhenija Rossii 1990-h godov (New Religious Movements of Russia of the 1990)', SPb., М.: *Izdatel'stvo Letnij sad*, s.150–181.
8. Shhipkov, A. 'Politicheskie inversii religioznogo soznanija (Political inversions of religious consciousness)'. [online] Dostupno: http://www.religare.ru/2_26727.html

* * *